

talte for Kvindernes Valgret ved 1ste Behandling af Lovforslaget om Borgerrepræsentantvalgene i København?

Karen H.

Magdalene Thoresens Tale

ved Camilla Collett-Festen i Kvindelig Læseforening.

(Efter „Kvinden og Samfundet“.

„Det er mig kært at kunne give Møde i „Kvindelig Læseforening“ ved den Fest, som her gives i Anledning af min højststaaende norske Kollegas, Fru Camilla Collets, ottiaarige Fødselsdag.

Ikke fordi vi i vort Literaturarbejde har fulgtes ad — tvertimod, vi er her gaaet helt forskellige Veje. Men det har ikke forhindret mig i at forstaa og værdsætte Fru Colletts betydningsfulde Virksomhed. Det hænder jo saa ofte her i Livet, at Personlighederne skilles, medens en fælles Bestræbelse fører deres aandelige Tragten imod det samme Maal. Fremgangens mangedelte Arbejder maa jo dog til Slut, ligesom Straalerne i et Brændpunkt, samles med Idealerne.

Som absolut Aandsfrænde taler jeg derfor ikke i denne Stund til hendes Ihukommelse, men med fuld Sandhed for hendes Æresplads i Nordens og særlig i Norges Literatur.

Det er jo noksom bekendt, at Camilla Collett er Datter af Præsten Wergeland paa Ejds vold og Søster til Henrik Wergeland, Norges ypperste lyriske Digter, samt at hun er født paa det Sted, hvor Norges politiske Frihed Aaret efter havde sin Fødsel. Hendes Barndoms første Aar har saaledes, skønt ubevidst, modtaget sine Indtryk af det stærke Frihedsliv, som omgav hende.

Paa samme Maade omtrent gik det hendes fem Aar ældre Broder. Men medens han som en straalende Hejmdal forkyndte Frihedens Allestedsnærværelse i sine begejstrede Sange, hvis Vellyd knapt er naaet og aldrig overgaaet her i Norden, bøjede hun sig tungsindigt grublende hen over alle de mørke Punkter, hvor Friheden manglede.

Det mærkelige Sødskendepar, disse to Samfødninger med Friheden, blev saaledes hver for sig til dens Symbol — han paa dens sejrende Fødsel og hun paa dens alvorlige Samfundsgerning. Men derved fik han et Skær af Kvindelighed over sin Digting, medens hun fik nok saa meget af et mandligt Drag — ikke ved Paavirkning, men ved Naturbestemmelse.

Fru Collett har rigtignok selv ytret, at hun levede sin Ungdom mellem Kæmper, hvis Overmaal af Kraft lagde sig kuende paa hendes Liv.

Deri kan der være nogen Sandhed. Faderen var Storpolitiker, en meget kundskabsrig Mand og af en stræng Karakter, Broderen var voldsom, hensynsløs og lig en fremfarende Stormsky i sin ungdommelige Frihedsrus. Den tredie i Laget, Husvennen og Kammeraten, var Digteren Johan Sebastian Welhaven og han var i Grunden den stærkeste af dem. Han stod da i Glandsen af sin skønne, formfuldendte Digting, besad en glimrende Veltalenhed, og var stolt og despotisk som en aandelig Heros. Der var Aarsag nok til, at en ung, fin Kvinde kunde føle sig magtstjaalen. Men Camilla

Collett havde sit Udspring fra samme stærke Race, var selv en Spiring af Frihedens kraftige Nyjord, og hvor de fleste vilde være bukket under, og i al Fald have mistet sin Selvstændighed, stod hun sikker, i Kraft af sin Ejendommelighed. Hun blev i det højeste tvungen tilbage, hvad med et Kunstord kaldes *retarderet*, men hun fik derved kun saa megen mere Kraft i Væksten af sine Evner — om Underkuelse kunde der slet ikke være Tale.

Ganske vist kom derved et og andet Trold til Live i hende, som senere havde saa svært ved at finde sig til Rette i Hverdagslivets Former; men samtidigt gjorde de ogsaa Tjeneste som nidkære Vogtere for hendes Individualitet.

Et Skær af Erotik flammer ogsaa hen over hendes Ungdom, men den gav ikke hendes Væsen nogen varig Kulør. Om hun har følt Savn herved, da maa hun jo som Digteraand have forstaaet, at Eros er ikke nogen Tigger, som lader sig afspise med en Smaagave, og hun har i Sjælens Spejling ganske sikkert hvilet altfor dybt i sit eget Billede til at kunne hvile i en andens.

De Egenskaber, som skal til for at danne Personligheden, er saaledes bleven hendes svage Side, medens alle dem, som udformer Karakteren, er bleven hendes Styrke. Hendes Aand var fostret med Frihedens reformerende Trang. „Fram!“ har været hendes Løsen, og hun er paa denne Vej naaet op til at staa som en af Nordens stærke Aander.

Fra dette Synspunkt er det, jeg vil kaste et Blik paa hendes Forfattervirksomhed.

Der var før og samtidig med hende fremstaaet en Række Digtere, men faa, og af varig Betydning egenlig kun en Fortæller, nemlig Maurits Hansen. Han skrev en Række Noveller, Billeder af Samfundslivet, som alle var mærkede af et virkeligt Digtertalent. Han havde ogsaa en stor Læsekreds, men ud over Norges Grændser rækkede han ikke. Uagtet nu hans Fortællinger efterhaanden traadte i Skyggen for de senere Frembringelser af samme Art, beholdt han dog altid Æren af at have aabnet Vuerne for en Folkedigtning, som endelig i Fru Colletts „Amtmandens Døtre“ fik sit første banebrydende Fremskridt.

Senere efterfulgtes hun af en Række Forfattere: Kristian Elster, Jonas Lie, Alexander Kielland med flere, foruden en hel Fylkning af unge Nutids-Talenter, men hun er alligevel ikke overfløjet af nogen. „Amtmandens Døtre“ er et Tidsmaleri, som det næste Aarhundredes literære Kritikere vil pege tilbage paa som et af Grundridsene i Norges Literatur.

Da Norge i 1814 fik sit politiske Frihedsbrev, sønderrev det samtidigt sit gamle Adelspatent, og afskar saaledes en af Hovednerverne i den gamle Tid, før den ny Tid begyndte. Det var en radikal, men sund Foranstaltning. Imidlertid var ikke dermed alt det gamle og gammeldagse bragt ud af Livet.

Den Embedsstand, som hidtil havde staaet i Rangklasse Nr. 2, rykkede nu ganske naturlig op i Nr. 1. Borgerstanden og Almuen fik dog foreløbig blive, hvor de var, og saaledes fremkom en Afstand imellem Stænderne, som udfyldtes — for Embedsstandens Vedkommende med en stigende Vigtighed, og for Borgerstandens med en

Ydmygelse, som ikke kom nogen af Parterne til Gode. Den guldgalonerede Embedsmand var, hvor megen Ubetydelighed og Ringhed han end sad inde med, en imponerende Fremtoning, og blev naturligvis honoreret efter sin Fordring. Men da hans Indtægter ikke var steget i Forhold til Rangen, fremkom et Misforhold, som ikke var fri for at gaa ud over Kvinden.

Familiens unge Sønner, Fremtidsfolket! maatte nødvendigvis allesammen studere, og følgelig holdes standsmæssig, — der maatte præsteres en Selskabelighed, som man kunde være bekendt; men for at muliggøre dette, maatte der arbejdes og knibes i det daglige Liv.

Her sad da alle disse Hustruer og Døtre og stred for Æren, men dog nærmest for Skindet, thi det maatte jo først og fremmest blive reddet, og uagtet de jo havde faaet sin Rangforhøjelse i Lighed med Manden, var de i Virkeligheden lige umyndige, ja maaske mere. Det var klart, at Døtrene helst maatte blive gifte — faa en Forsørger, og i Retning heraf vise den Velopdragenhed, at vrage saa lidt som muligt.

Dette kom nu ikke udelukkende paa Grund af Mandens Overhøjhed, men meget mere fordi saa var fastslaaet i Skik og Brug. Ganske vist var dette oparbejdet af Mandens Overmagt og Kvindens Fejghed, men nu var det en Gang bleven en Samfundsmagt, som de maatte bøje sig for.

Disse Forhold er det, Camilla Collett skildrer i „Amtmandens Døtre“, og med et Mesterskab, som har været hævet over enhver Kritik. Der findes i Bogen ikke et Fejltræk, det forlørne med det sande, det myndige med det fejge, alt har faaet den ægte Farve, som kun Talentet af høj Rang formaar at give. Hvem, der en Gang har læst Bogen, husker den sin Levetid. Sagen er, at Skildringerne ikke blot passer ind i Fru Colletts Amtmandsgaard, men er typiske for alle den Slags Hjem hele Landet over. Den er, som sagt, et Tidsbillede af første Rang.

Bogens Hovedfigur er en ung Pige, hvis Hjertevalg gaar til den ene Side, og hvis Giftermaal gaar til den anden. Det er jo baade en gammel og en ny Historie, og den faar vel aldrig Ende. Men Pointet bliver dog det: at uagtet hun baade har Hjerte og Vilje til at træde tilbage fra Løgneren, saa kræver dog Samfundet sin Ret. Naar den var taget ud af det unge Liv, kunde Idealet med Fornøjelse tage Resten!

Gæsterne var indbudne, Kogekonene med hele Trænet af Medhjælpere var i fuld Fart, den traditionelle Taarnkage var bagt, Spille-mændene var bestilt — ja saa at sige Hurraerne med, — hvad forslog et ødelagt Kvindeliv i Sammenligning med al den Staahej! Maatte det da slukøret gaa bag ad Dansen? Og al den velsignede Mad! Men endnu mere: al den Folkesnak! Umuligt!

Saa gifter den unge Pige sig med den gamle Mand, og Husets Anseelse og Samfunds-Samvittighed er frelst.

Dette er Bogens Hovedtræk. At fremhæve flere, vilde for dem, som har læst den, være overflødig — og for dem, som har den til Gode, en Uret; thi det vilde foregribe Nydelsen. Kun et skal jeg endnu bemærke: at „Amtmandens Døtre“ er i god Forstand et realistisk Værk. Man vil da heraf se, hvad Retningen kan byde saa vel